

Leerlijn Relationele en Seksuele Vorming

Basisonderwijs

Thema en ODET:

In deze kolom vind je de ontwikkelingsdoelen en eindtermen (ODET) zoals deze zijn opgelegd vanuit de overheid, opgedeeld in 9 grote thema's. Hierbij werden volgende afkortingen gebruikt: OD (ontwikkelingsdoel), ET (eindterm), MM (Mens en Maatschappij), WT (Wetenschappen en Techniek), SV (Sociale vaardigheden), ICT (Informatie- en communicatietechnologie).

Voorbeeld: 'OD MM 1.1' staat voor 'Ontwikkelingsdoel Mens en Maatschappij 1.1'.
Je kan op www.onderwijsdoelen.be opzoeken wat elk onderwijsdoel precies inhoudt.

Leerdoelen:

Hier vind je leerdoelen die Sensoa heeft opgesteld, opgedeeld in 16 kleinere thema's. De leerdoelen zijn dezelfde voor de hele basisschool. De invulling verschilt nog een beetje per leeftijdsgroep, zoals je in de leeftijdskolommen kan zien. Als je op het thema klikt, bijv. '[Penis, vagina, borsten](#)', vind je een uitgebreidere uitleg over wat je dan kan vertellen tijdens de les, welke lesmaterialen je kan gebruiken en handige didactische tips. De leerdoelen en lesinhouden zijn bepaald op basis van aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie, en zullen soms concreter of uitgebreider zijn dan de onderwijsdoelen die de overheid oplegt. Je kan zelf kiezen om strikt van de onderwijsdoelen van de overheid te vertrekken en inspiratie op te doen bij de leerdoelen van Sensoa, of om les te geven aan de hand van de leerdoelen van Sensoa en dan de onderwijsdoelen aan te duiden die passen bij je les. Je zal merken dat de onderwijsdoelen van de overheid soms nogal minimaal zijn, de geslachtsdelen, menstruatie, puberteit, toestemming vragen en geven, of verliefdheid worden bijvoorbeeld nergens expliciet vermeld.

Toewijzen:

In deze kolom kan je aangeven aan welk leerjaar, welk vak en/of welke leraar je een doel toewijst. Denk eraan: als je je les wil voorbereiden vind je heel wat hulp als je op het thema klikt.

Kleuter en lager onderwijs

Thema en ODET	Leerdoelen. De kinderen...	3 – 6 jaar	6 – 9 jaar	9 – 12 jaar	Toewijzen
Lichamelijke ontwikkeling en puberteit OD MM 1.1 + 1.2 + 4.1 OD WT 1.7 + 1.10 + 1.11 ET SV 1.2 + 1.4 + 1.7	link naar webpagina: lesgeven over penis, vagina, borsten				
	<ul style="list-style-type: none"> kunnen alle lichaamsdelen benoemen. kunnen gelijkenissen en verschillen benoemen tussen jongens en meisjes, tussen kinderen en volwassenen. kunnen benoemen welke aanrakingen ze fijn en niet fijn vinden. kunnen functies van lichaamsdelen benoemen. 	Kennismaking met het eigen lichaam.	Grondige uitleg over eigen lichaam en zorg.	Lichaamsbeeld.	
	link naar webpagina: lesgeven over puberteit				
	<ul style="list-style-type: none"> weten hoe hun lichaam verandert in de puberteit. verzorgen hun lichaam op een veilige manier. kunnen praten over de emoties die gepaard gaan met de puberteit. 			Klaarmaken voor aankomende veranderingen.	
Voortplanting en anticonceptie OD MM 2.3 OD WT 1.5 + 1.6 ET MM 2.7° ET WT 1.8	link naar webpagina: lesgeven over zwangerschap en voortplanting				
	<ul style="list-style-type: none"> weten wat een zwangerschap en bevalling is en hoe die tot stand kan komen bij de mens. weten dat sommige kindjes bij een andere familie opgroeien. weten dat niet alle mensen kinderen krijgen. 	Basiskennis over waar baby's vandaan komen.	iets meer in detail uitlegen.	Heel het voorplantingsproces uitleggen met de juiste termen.	
	link naar webpagina: lesgeven over anticonceptie				
<ul style="list-style-type: none"> kunnen praten over 'baby's krijgen' in de correcte bewoordingen. weten dat er anticonceptie bestaat om een ongeplande zwangerschap te voorkomen. 			Kennismaking pil en condoom.		

Genderrollen en - identiteit OD MM 2.4 ET MM 2.1 + 2.4 + 2.5 + 2.8 + 2.13 ET SV 1.2 + 1.6 + 1.7 + 1.9	link naar webpagina: lesgeven over gender en genderrollen				
	<ul style="list-style-type: none"> weten dat de gelijkenissen tussen jongens en meisjes groter zijn dan de verschillen. weten dat iedereen zelf mag kiezen met wie of waarmee ze spelen. behandelen iedereen met evenveel respect, ongeacht hun genderidentiteit of -expressie. 	Gelijkenissen en verschillen tussen jongens en meisjes.	Herhaling + zelf keuze laten over speelgoed.	Verwachtingen rond gender.	
	link naar webpagina: lesgeven over genderidentiteit				
	<ul style="list-style-type: none"> weten dat de meeste mensen zich oké voelen bij hun geslacht. weten dat sommige mensen zich anders voelen dan hun geslacht. weten dat je geslacht niet zomaar kan veranderen. 	Wat zijn jongens en meisjes?	Herhaling en inspelen op vragen.	Weten dat sommige mensen zich anders voelen dan hun geslacht.	
Liefde en relaties OD MM 1.1 + 1.3 + 1.5 + 1.7 + 1.8 + 2.3 + 2.5 + 2.7 + 2.8 ET MM 1.1° + 1.2 + 1.3° + 1.6° ET SV 1.1 + 1.2 + 1.3 + 1.4 + 1.6 + 1.7 + 1.9	link naar webpagina: lesgeven over relaties en gevoelens				
	<ul style="list-style-type: none"> denken na over wie ze zijn en hun relaties met anderen. kunnen eerst basisemoties en later complexere emoties herkennen en uiten. kennen het verschil tussen vriendschap, verliefdheid en liefde. weten wat familie is, en dat mensen soms samenwonen, trouwen en scheiden. weten hoe ze een gezonde relatie opbouwen en ze op een gepaste manier kunnen beëindigen. 	Nadenken over gevoelens, vrienden en familie.	Uitgebreid verschil vriendschap vs. verliefdheid bespreken.	Relaties starten, onderhouden en gepast beëindigen.	
Seksuele oriëntatie OD MM 2.3 + 2.4 ET MM 2.7° + 2.8 + 2.13	link naar webpagina: lesgeven over seksuele oriëntatie				
	<ul style="list-style-type: none"> weten dat sommige mensen verliefd worden op mensen van hetzelfde geslacht, en soms trouwen of kinderen krijgen. weten dat ze zelf mogen kiezen aan wie en wanneer ze vertellen dat ze op iemand verliefd zijn. zijn begripvol en respectvol voor ieders seksuele oriëntatie. 	Op wie word je verliefd?	Herhaling en inspelen op vragen.	Vertellen dat je verliefd bent + basisattitudes.	
Seks en de eerste keer ET SV 1.4 ET MM 2.8	link naar webpagina: lesgeven over seks en de eerste keer				
	<ul style="list-style-type: none"> weten wat seks is, en waarom mensen seks hebben. weten waarom ze best nog even wachten met seks. weten bij wie ze terecht kunnen met vragen over seks. 			Wat is seks?Waarom hebben mensen seks?	

<p>Soa's en hiv</p> <p>ET WT 1.17 + 1.19</p>	link naar webpagina: lesgeven over soa en hiv				
<p>Grenzen en weerbaarheid</p> <p>OD MM 1.1 + 1.2 + 1.3 + 1.4 + 1.5 + 1.6 + 1.7 + 1.8 + 1.9 + 1.10 + 2.6 + 2.7 + 2.8</p> <p>ET MM 1.1° + 1.2 + 1.3° + 1.4 + 1.5° + 1.6°</p> <p>ET WT 1.20</p> <p>ET SV 1.2 + 1.4 + 1.6 + 1.7 + 1.9</p>	<p>link naar webpagina: lesgeven over grenzen en weerbaarheid</p> <ul style="list-style-type: none"> kennen het verschil tussen gewenste en niet-gewenste aanrakingen. kunnen non-verbaal en verbaal communiceren over hun lichamelijke grenzen. weten bij wie ze terecht kunnen met vragen of problemen over lichamelijke grenzen. 	<p>Aanrakingen, communicatie en hulp vragen.</p>	<p>Herhaling + online weerbaarheid.</p>	<p>Herhaling en inspelen op vragen.</p>	<p>Basisuitleg soa's en condooms.</p>
<p>Media en seksualiteit</p> <p>OD MM 1.1 + 1.2 + 1.3 + 1.4 + 1.5 + 1.6 + 1.7 + 1.8 + 1.9 + 1.10 + 2.6 + 2.7 + 2.8</p> <p>ET MM 1.1° + 1.2 + 1.4 + 1.6° + 1.7° + 2.5</p> <p>ET WT 1.20</p>	<p>link naar webpagina: lesgeven over online sociale vaardigheden</p> <ul style="list-style-type: none"> weten wat ze wel en niet leuk vinden online. weten wat ze kunnen doen wanneer ze iets niet leuk vinden online. kennen de sociale omgangsregels online. kennen de belangrijkste risico's van de online wereld. weten hoe ze kunnen omgaan met online pestgedrag. 	<p>Wat vind ik (niet) leuk op tv of de tablet?</p>	<p>Online gesprekken en pestgedrag.</p>	<p>Herhaling en sociale media.</p>	
<p>ET ICT 1 + 2 + 6 + 8</p>	<p>link naar webpagina: lesgeven over sexting</p>				
<p>ET SV 1.2 + 1.3 + 1.4 + 1.7 + 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> weten dat foto's doorsturen risico's inhoudt. kunnen de basisregels toepassen over het sturen van sexy foto's. 			<p>Concept sexting uitlegen en regels errond uitleggen.</p>	
	<p>link naar webpagina: lesgeven over naaktbeelden in de media</p>				
	<ul style="list-style-type: none"> weten wat ze leuk of niet leuk vinden online of op tv. weten hoe ze kunnen reageren als ze iets tegenkomen dat ze niet leuk vinden: wegklikken, het vertellen aan een volwassene, hulp vragen. 	<p>Kussende of blote mensen op tv of tablet.</p>	<p>Herhaling en inspelen op vragen.</p>	<p>Herhaling en inspelen op vragen.</p>	
	<p>link naar webpagina: lesgeven over schoonheidsidealen</p>				
	<ul style="list-style-type: none"> kunnen kritisch kijken naar de schoonheidsidealen in de media. staan stil bij de impact van deze idealen op hoe ze zich voelen en het gedrag dat ze stellen. weten dat het niet oké is om mensen te pesten of te discrimineren. weten bij wie ze hulp kunnen zoeken als ze zich onzeker voelen over hun lichaam. 			<p>Geruststelling en mediakritische blik.</p>	

Bronvermeldingen:

Frans, E., Franck, T., Janssens, K. & Storms, O. (2022). Normatieve lijst 2022. Sensoa Vlaggensysteem: seksueel gedrag inschatten en reageren. Sensoa: Antwerpen. <https://www.sensoa.be/sites/default/files/normatieve-lijst-sensoa-vlaggensysteem-2022.pdf>

Rutgers (2016). Richtlijn seksuele en relationele vorming. Visie, doelen en uitgangspunten. Rutgers: Utrecht. Richtlijn seksuele en relationele vorming - Gebaseerd op de 'Standards for Sexuality Education in Europe', BZgA en WHO/Europa - Webwinkel - Rutgers

Sensoa. (2013). RSV-Wijzer, een Vlaamse visie op relationele en seksuele vorming. Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid Sensoa. <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/download/content/09c16351-0cfe-478f-a1ee-aebc5882a1af/attachments/RSV-wijzer.pdf>

UNESCO (2018). International technical guidance on sexuality education An evidence-informed approach. UNESCO: Paris. <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ITGSE.pdf>

WHO Regional Office for Europe and BZgA (2010). Standards for sexuality education in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. Federal Centre for Health Education Bzga: Cologne. https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/BZgA_Standards_English.pdf

Hoofredactie: Wannes Magits

Inhoudelijk advies: Steffie De Baerdemaeker, Katelijn Gijssels, Tara De Laet

Opmaak: Vicky Heylen

Coverbeeld: Getty Images

V.U.:

Chris Lambrechts
President Building, F. Rooseveltplaats 12 bus 7
2060 Antwerpen

Versie

Eerste versie, september 2023

Een uitgave van Sensoa vzw
© 2023 Sensoa

Toestemming is vereist voor overname van de teksten, op welke wijze ook.

Met steun van de Vlaamse Minister bevoegd voor het Gezondheidsbeleid.